

5. Речицький В. В. Символічна реальність і право. Львів: ВНТЛ-Класика. 2007. 732 с.

6. Дергунова О. І. Психологічний тип праворозуміння: теоретичні основи генезису і трансформацій. Дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук зі спец. 12.00.01 – теор. та іст. держ. і пр.; іст. політ. і пр. уч. КНУ ім. Т. Шевченка. Київ. 2020. 240 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-452-1-148>

ПРЕДМЕТ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Пинзар Антон Ігорович,
керуючий партнер АО «АГАРД»
м. Київ, Україна

У структурі елементів криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель особливе значення належить предмету злочинного посягання, яким є бюджетні кошти. Такі правопорушення характеризуються тим, що посягання спрямоване саме на публічні фінансові ресурси, які мають чітко визначений законодавчо порядок формування, розподілу та використання. Наявність спеціальних знань про правовий режим бюджетних коштів створює підґрунтя для висновків щодо особи правопорушника, зокрема характеру вчинених ним дій, механізму фінансових операцій, частоти їх здійснення, способу підбору співучасників, а також напрямків використання викрадених ресурсів.

У криміналістиці предмет посягання традиційно визначається через систему специфічних ознак. Наприклад, М. В. Салтевський розглядає предмет як фізичні об'єкти, що мають визначені фізико-хімічні, агрегатні або функціональні властивості [1, с. 268]. А. П. Шеремет вказує, що ознаки предмета є ключовими при встановленні особи правопорушника, особливо в тих випадках, коли викрадення засвідчує знання специфіки об'єкта, його вартості, цільового призначення або доступності лише для обмеженого кола осіб [2, с. 343].

У контексті публічних закупівель окремі вчені-криміналісти виділяють такі ознаки бюджетних коштів як предмета злочинного посягання: 1) наявність у бюджеті та віднесення до конкретної статті доходів або видатків; 2) досягнення кваліфікованого розміру (великий або особливо великий); 3) нормативно-правове регулювання джерел

надходження та напрямів витрачання відповідно до Бюджетного кодексу України та інших планових документів (кошторисів, рішень про бюджет, розписів, планів асигнувань тощо) [3, с. 99].

Специфіка предмета злочину детермінує характер дій із його підготовки, вчинення та приховування, що, своєю чергою, обумовлює утворення слідів – джерел доказової інформації. Відтак, детальний опис типових ознак бюджетних коштів як об'єкта злочинного посягання є необхідним.

Бюджетними коштами вважаються грошові ресурси державного і місцевих бюджетів незалежно від джерела їх формування (примітка до ст. 210 КК України). Їх бюджетний статус виникає з моменту реального надходження на рахунки в органах Державного казначейства чи у касу розпорядника/одержувача. Предметом кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 210 та 211 КК України, можуть бути як фактично отримані, так і лише заплановані бюджетні кошти, тоді як у злочинах за ст. 191 КК України мова йде виключно про наявні кошти, що мають визначене цільове призначення [4, с. 11].

З криміналістичної точки зору доцільно розмежовувати бюджетні кошти як предмет злочинного посягання на дві категорії: 1) фактично наявні кошти (отримані, розміщені, призначені до виплати); 2) планові кошти (відображені в бюджеті, але ще не реалізовані). Відповідно до п. 37 ч. 1 ст. 2 Бюджетного кодексу України, до надходжень бюджету належать: доходи; повернення кредитів; запозичення; приватизаційні надходження; кошти з депозитів; доходи від обігу цінних паперів. При цьому такі надходження не можуть бути предметом нецільового використання, оскільки ще не стали об'єктом витрачання. Натомість витрати та видатки бюджету (п. 14 ч. 1 ст. 2 Бюджетного кодексу України) – це реальні фінансові операції, які і є предметом правопорушень у сфері публічних закупівель [5].

Найчастіше предметом злочинного посягання виступають грошові кошти в національній або іноземній валюті, у готівковій та безготівковій формах, включаючи електронні гроші, що зберігаються на рахунках у банках та фінансових установах.

У науці прийнято класифікувати бюджетні кошти за призначенням і суб'єктним складом на такі групи: 1) розподільні – для подальшого перерозподілу; 2) кредитні – для компенсацій; 3) внутрішні – для потреб державних органів та установ; 4) резервні – для непередбачених витрат; 5) вільні – надлишкові кошти; 6) цільові – призначені для конкретних програм чи суб'єктів недержавного сектора [6, с. 21–22].

Характеристика предмета посягання має ключове значення для правової кваліфікації діяння та обрання правильної слідчої тактики. Зокрема, врахування прав на чуже майно як предмета злочину

(наприклад, у вигляді цінних паперів чи довіреностей) дозволяє розширити межі аналізу. Практика свідчить, що на різних етапах бюджетного процесу злочинці, користуючись службовим становищем, документально імітують господарську діяльність, водночас фактично не виконуючи жодних робіт.

До основних криміналістично значущих ознак бюджетних коштів як предмета злочину належать: – наявність у затверджених бюджетах (державному/місцевому); – фіксація у планових документах (кошторис, програма, розпис); – визначене цільове призначення і відповідне асигнування; – обліковування на рахунках розпорядників або одержувачів; – юридичне оформлення підстав для витрачання (договори, акти прийому-передачі).

Особливості закупівельної процедури в умовах воєнного стану (згідно із Законом України «Про публічні закупівлі», Постановою КМУ № 169 від 28.02.2022 р. тощо) створюють сприятливе середовище для зловживань. Встановлено, що спрощення процедур та розширення повноважень замовників підвищують ризики вчинення кримінальних правопорушень, зокрема зловживань службовим становищем та нецільового використання коштів [7, с. 61].

Таким чином, предметом злочинного посягання у сфері публічних закупівель є бюджетні кошти в їх фінансово-правовому значенні, тобто надходження (доходи бюджету, повернення кредитів, запозичення, приватизаційні кошти, кошти з депозитів, надходження від обігу цінних паперів), витрати (надання кредитів з бюджету, погашення боргу, депозитні операції, придбання цінних паперів) та видатки (фінансування програм і заходів, передбачених відповідним бюджетом), що в сукупності утворюють економічну основу для здійснення публічної фінансової діяльності. До таких слід віднести: розподільні – призначені для подальшого розподілу між бюджетами різних рівнів, розпорядниками та одержувачами; кредитні – спрямовуються на фінансову допомогу або компенсації з бюджету; внутрішні – використовуються безпосередньо для забезпечення діяльності органів державної влади, підприємств, установ чи організацій, що функціонують за рахунок бюджетного фінансування; резервні – формуються в межах відповідного резервного фонду бюджету для покриття непередбачених видатків; вільні – залишки бюджетних коштів на початок бюджетного року, додаткові надходження, суми перевищення доходів над видатками, тощо; цільові – виділяються з державного або місцевого бюджету державним небюджетним установам, а також підприємствам, установам недержавної форми власності для досягнення конкретних завдань.

Література:

1. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі). Київ: Кондор, 2005. 588 с.
2. Шеремет А. П. Криміналістика: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2005 472 с.
3. Сибірна І., Сибірний А. В., Хомів О. В. Криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних із нецільовим використанням бюджетних коштів. *Науковий вісник ЛьвДУВС*. Серія економічна. 2016. № 2. С. 96–107.
4. Меденцев А. М. Розслідування злочинів, що вчиняються у сфері держаних закупівель : навч. посіб. Одеса: Фенікс, 2017 96 с.
5. Бюджетний Кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
6. Степанюк Л. Методика розслідування злочинів, пов'язаних з порушеннями бюджетного законодавства: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2004. 261 с.
7. Діденко В. Л. Використання спеціальних знань при розслідуванні кримінальних правопорушень у бюджетній сфері: дис. ...канд. юрид. наук. 12.00.09. Дніпро, 2024. 236 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-452-1-149>

ІСТОРИЯ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ГРОМАДСЬКИХ РАД ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Кузнєцов Олександр Петрович,

здобувач

Науково-дослідний інститут публічного права

м. Київ, Україна

Інститут громадських рад в Україні є відносно новим явищем, що активно розвивається з початку ХХІ століття. Їх поява та розвиток пов'язані з процесами демократизації та становлення національного громадянського суспільства. Основним завданням громадських рад є забезпечення взаємодії між органами публічної адміністрації та громадськістю, врахування громадської думки при прийнятті рішень, а також сприяння прозорості та підзвітності влади, здійснення ефективного громадського контролю діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.